

УДК 070(477.81) «1939/2014»

Гулич Ольга, ст. 4 курсу факультету журналістики; науковий керівник – к.соц.ком., доцент Золяк В. В. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ЗАРОДЖЕННЯ І ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ЖУРНАЛІСТИКИ РІВНЕНЩИНИ В 1939-2014 рр.

***Анотація.** В статті досліджено зародження та етапи формування журналістики на території Рівненщини за період із 1939-року по 2014 рік. Проаналізовано тематику, жанрову специфіку та стилістичні особливості статте, надрукованих у тогочасних рівненських виданнях. Визначено вплив зовнішніх політичних та економічних факторів на формування тодішньої періодики.*

***Ключові слова:** Рівненщина, часопис, зародження, етапи формування.*

***Аннотация.** В статье исследовано зарождение и этапы формирования журналистики на территории Ровненщины за период с 1939 года по 2014 год. Проанализирована тематика, жанровая специфика и стилистические особенности статей, напечатанных в тогдашних ровенских изданиях. Определенно влияние внешних политических и экономических факторов на формирование тогдашней периодики.*

***Ключевые слова:** Ровенская область, журнал, зарождение, этапы формирования.*

***Annotation.** In the article the origin and stages of media formation at the territory of Rivne region in the period from 1939 till 2014 is investigated. It is analyzed the subject, genre and stylistic features of articles published in journals of contemporary Rivne editions. The influence of external political and economic factors in the formation of the periodicals is shown.*

***Keywords:** Rivne region, journal, germination, stages of formation.*

Зародження і етапи становлення журналістики Рівненщини вцілому не тільки формують історію її творення, але й дають можливість ознайомитись та проаналізувати тенденції розвитку журналістики. Завдяки цьому можна охарактеризувати, яким чином відбувалися зміни у ЗМІ та, які інтереси вони відображали для реципієнтів. Ця тема є актуальною, оскільки ЗМІ, так як і новітні технології, продовжують розвиватися, а також змінюється аудиторія і її потреби та інтереси.

Питанням дослідження журналістики Рівненщини займалися такі дослідники, як А. А. Жив'юк С. Кравець, Ю. П. Лашук, І. В. Мілясевич,

І. Павлюк, Ю. Г. Шаповал, та ін. У своїх роботах вони досліджували українську легальну пресу Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя, починаючи з 30-х років ХХ століття. Зокрема, А. А. Жив'юк досліджував «Місце і роль легальної української періодики (1941–1944 рр.) у Національно-визвольній боротьбі».

Метою нашої роботи є дослідження ЗМІ Рівненщини, зародження і етапи їхнього формування. Завдання роботи – проведення аналізу та здійснення характеристики ЗМІ Рівненщини.

Українські часописи становили третину всіх періодичних видань, які друкувалися на Західній Волині у 1921–1939 рр. Вони несли у собі визначальну роль у пропаганді української культури, вихованні національної самосвідомості українців в умовах польського панування.

Оскільки через періодику відбувається великий вплив на читача, то цим засобом широко користувалися різні об'єднання та організації. Поміж них широкою активністю вирізнялося Товариство «Українська школа» у Рівному, яке було засноване у 1931 році. Під керівництвом відомого прогресивного українського діяча С. Скрипника Товариство перетворилося в одну з наймасовіших українських громадських організацій Волині. В його завдання входило не тільки сприяння розвитку українського шкільництва, але й поширення української культури і освіти взагалі. Видавнича діяльність (друкування українських підручників для шкіл різних видів, видання книг наукового і науково-популярного характеру, часописів), була зафіксована як одна з основних у статуті Товариства [1, с. 68]. Саме із цією метою у складі його Ради було створено спеціальну комісію з видавничих справ.

Особливу увагу Товариство надавало впливу на молоде покоління. Тому в січні 1936 року розпочинає виходити спеціальний часопис для дітей «Сонечко», який вважають одним із кращих зразків вітчизняної дитячої журналістики.

У журналі вміщувалася досить велика кількість статей із історії України, серія портретів українських гетьманів та інших видатних діячів. Особлива увага також приділялася краєзнавчим матеріалам, а саме добірки статей про Волинь, зокрема нариси-подорожі по визначних містах: Дубно, Корцю, Острогу, Кременцю та ін. Всі вони були написані в дохідливій для дітей формі, були наповнені багатьма фотографіями та малюнками. Така позиція сприяла вихованню гордості за свій край та його минуле.

Часопис був достатньо різноманітним, оскільки, крім статей, у ньому вміщувалися сценарії дитячих спектаклів, велика кількість патріотичних дитячих віршів. Оскільки «Сонечко» прагнуло заохочувати вивчати минуле свого народу, то в ньому містилися історичні задачі і ребуси, історичний календар, який подавав основні дати вітчизняної історії.

Також, окрім виховання любові до України, у журналі були вміщені матеріали, які спрямовані на формування рис характеру, які є притаманними

для будь-якого українця: любові до порядку, працелюбства, побратимства, шанування батьків та старших. Присутньо багато цікавої інформації для розширення світогляду: статті про досягнення світової науки і культури, матеріали, які сприяють вихованню любові до книги. Чітко продумана програма часопису і застосовані в ньому прийоми сприяли вихованню не тільки українця-патріота, але й розумної, порядної людини, яка могла б принести значну користь своєму народові [1, с. 69].

Журнал «Сонечко» відіграв велику роль у формуванні подачі друкованого слова до дітей, проте він не зміг розв'язати тих основних просвітницьких завдань, які буди передбачені програмою Товариства, оскільки воно все ж таки прагнуло спілкуватися із дорослою аудиторією.

Саме із цією метою у березні 1939 року почав видаватися науково-популярний місячник «Культурне життя», який став офіційним органом Товариства. Цей часопис, звісно, мав перед собою завдання, а саме: популяризувати діяльність Товариства «Українська школа»; привернути увагу аудиторії до основних проблем культурного життя і освіти; розгорнути широку просвітницьку роботу, вміщуючи статті з історії української культури, нариси про вітчизняних письменників, поетів, діячів мистецтва та інші культурно-освітні матеріали.

Отже, ми бачимо, що Товариство «Українська школа» за допомогою видань, які вона видавала, намагалось не тільки донести певну інформацію читачам, але й сформувані людський розум та дух українця-патріота, який знає історію рідного краю. Проте це стосується не лише дорослої аудиторії, але й дітей. Тобто Товариство в сфері журналістики мало перед собою мету розвиватися різнобічно, що являється дуже великим плюсом.

«Вільне слово» є однією із найстаріших газет Рівного. Звісно, за весь цей період, що минув, вона зазнала багато змін, проте саме найбільше можна виділити саме етап її заснування і подальший розвиток.

Першою назвою теперішнього «Вільного слова» була «Червоний прапор». Цей часопис виходив навіть за часів війни. 21 квітня 1943 року вийшов перший номер, надрукований у підпільній друкарні в селі Дібрівськ Зарічненського району.

У передовій «До читачів Рівненщини» говорилося : «Дорогі товариші, читачі, робкори і сількори! Редакція звертається до вас із закликм продовжувати свою участь у роботі газети, допомагати Червоній Армії у її священній боротьбі з ворогом. Вступайте у партизанські загони, бийте фашистів, не давайте їм ні хвилини спокою» [2, с. 3].

Вихід першого номера став справжнім святом, як згадує колишній відповідальний секретар підпільного «Червоного прапора» Валентина Євсеєва. Часопис поширювався в партизанських загонах та серед цивільного населення Рівненщини, Волині, Білорусі за допомогою мережі партизанських зв'язкових, підпільних структур в містах та селах,

передавалася з рук в руки, а також із сусідніх сіл за нею приходили люди. Її вмістом являлися фронтові зведення, інформація про бойові дії партизанів, визначні подвиги захисників Вітчизни. Окрім цього, друкувалися звернення до цивільного населення з метою всіляко шкодити німецьким окупантам : «Де зустрінеш ворога — там і бий. Шкодьте німцям у всьому та всіма засобами, ховайте від них худобу і продовольство. Давайте неправдиві відомості. Ховайте людей, яких шукають фашисти, допомагайте партизанам. Поодинокі й групами знищуйте військове майно, руйнуйте залізницю» [2, с. 3].

Часопис не можна якимось чином переоцінювати в підтримці віри і духу партизанів та місцевого населення, оскільки він став справжнім бойовим помічником та другом партизанів. Незважаючи на ті події, що відбувалися, «Червоний прапор» нерідко друкувався на болотах, у сніг та дощ, а працівники гріли руки над багаттям.

Із зміцненням газети професійними журналістами та поліграфістами «Червоний прапор» став активнішим, бойовим, популярнішим. Її партизани називали своєю «потужною далекобійною зброєю». Часопис виходив тиражем 500–700 примірників 3–4 рази на місяць. Сила і переконливість газети полягала у тому, що вона робилася переважно на місцевому матеріалі. Число постійних кореспондентів досягало більше 30. Серед них були і партизанські письменники Микола Ражев та Андрій Дугинець, який у 80-ті роки входив до Рівненської обласної організації Спілки письменників України.

Секретар ЦК(б)У Д. С. Коротченко зазначив: «Хороша у вас газета. Багато місцевого матеріалу друкує. Я бачив газети в деяких інших з'єднаннях, вони більше на тарсовській інформації живуть. Тримайте тісний зв'язок з масами. Чим більше буде кореспондентів із загонів і сіл, тим кращою і дійовішою стане ваша газета» [3, с. 4].

25 червня 1943 року у зв'язку з організацією польського партизанського з'єднання імені Тадеуша Костюшка, наявністю численного польського населення, на Рівненщині почала виходити газета «Червоні штандар» («Червоний прапор») — другий друкований орган, який відіграв велику роль в організації поляків на боротьбу з гітлерівськими загарбниками [3, с. 4].

Окрім цього, видавався щомісячний журнал «Народний месник». Його редактором був Л. Є. Кизя. До редакційної колегії входили командир артилерійської групи В. Дондуков, лікар Ф. Циганков, партизани К. Оголь, А. Дугинець. В журналі друкувалися нариси, статті, вірші, кореспонденції, фейлетони, ребуси та кросворди. Художники з'єднання ілюстрували його малюнками, шаржами та карикатурами.

Видавалися не лише газета та журнал, але й велика кількість листівок українською, російською, польською і німецькою мовами. Звісно, вони випускалися з метою впливу на населення. Ці листівки друкувалися тиражем 5–10 тисяч примірників та доставлялися і розповсюджувалися, як

і газети, не тільки на Поліссі, а й у Рівному, Луцьку, Тернополі, на території Білорусії і Польщі.

Всього приблизно було випущено до ста різних листівок, звернень, закликів та інших матеріалів, які були призначені для мешканців Рівненщини, молоді, польськогонаселення, поліцейських, оунівців.

Підпільна преса вела роз'яснювальну роботу, бо розповсюджувалися і спеціальні сатиричні випуски серед німецьких солдатів, офіцерів, службовців різних окупаційних установ [3, с. 4].

Потрібно зазначити, що загальний тираж партизанської преси у 1943 році перевищував 100 тисяч примірників газет, бюлетенів, листівок і звернень. Причиною було те, що друковане слово було потужною і грізною зброєю.

Серед випущених у світ більше 10 тисяч номерів «Червоного прапора», більш особливе місце займають ті, що друкувалися в підпіллі. Хоча вони і не такі великі за тиражем та розміром, як сучасні, проте є визначними своїми патріотичними закликами до зброї, до боротьби з ворожою навалою.

19 жовтня 1941 року у м. Костопіль розпочала виходити щотижнева газета «Костопольські вісті». У різний час редакторами й видавцями були Г. Рибак, Р. Данилевич, Є. Махневич, В. Стефанович, І. Мельничук, В. Ющук.

До групи видань, які боролися за свободу, на жаль, цей часопис не належав, оскільки він закликав українців виступати на боці «Великонімеччини». «Хто забув большевицькі звірства? Ніхто! Не ходити цим bestіям по нашій рідній землі – за це ручить німецька переможна армія. Наша подяка – наша праця «Надзвичайне видання» [4, с. 220].

Однією із улюблених тем цього україномовного «бойового листка» належить антисемітська тема: «Жидівство і марксизм». З такої ж серії – матеріали «В Чека», «Спритність большевицької брехні», «Що таке «партизани», «Ми українці можемо гордитися тим, що перебуваємо під охороною такого геройського народу» (мається на увазі німецький).

Проте, окрім політичних публікацій, в часописі були і нейтральні матеріали, наприклад, казки, вірші А. Бонацького, К. Данилевича, розвідки «Пасічництво в Україні», «Прометей праці і боротьби – І. Франко (18.8.1856–28.5.1916)». Рубрики: «З Головної Квартири Фірера», «Спорт», «Оголошення», «Короткі вісті», «Різні», «Зі світу». Світлини в часописі практично відсутні, проте є багато малюнків, карикатур на Сталіна, Рузвельта, Черчіля. Друкувалися різні промови райхслайтерів, гауляйтерів, матеріали церковної, шкільної тематики, проте все це несло в собі антибільшовизм.

Часопис задекларований був як місцевий, проте матеріали з місцевого життя були майже відсутні, що і є досить великим мінусом. Він більше схилявся до сільського населення з порадами щодо «заготівлі зимових кормів для худоби», «Домашня птиця – це користь в господарстві. – Плекаймо її якнайбільше цієї весни!». Окрім цього, особливу увагу

приділяє фундаментальний матеріал «Берлінські церкви». Найчастішими авторами були: У. Самчук, Р. Бжеський, В. Степаненко, О. Гай-Гаєвський.

Отже, із проведеного дослідження можна зробити висновок, що формування журналістики Рівненської області з 1935 року відбувалося у важкий період для країни, проте незважаючи на це журналісти були налаштовані на те, щоб донести інформацію, яку потребувало населення. Завдяки виходу часописів, які ми проаналізували, чітко видно, що з їхньою допомогою відбувався величезний вплив на їхніх читачів. Журналісти намагалися не тільки проінформувати аудиторію, але й виховати справжнього, свідомого, патріотичного українця духом та розумом, який знає історію рідного краю (в даному випадку Рівненщини). Проте це стосується не лише дорослої аудиторії, але й дітей.

1. Українська періодика: історія і сучасність / Тези науково-теоретичної конференції 9–10 грудня 1993 року // Академія наук України / Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника / Науково-дослідний центр періодики : Л., 1993. – 68–69 с. **2.** Газета «Вільне слово» № 94 (14692) 18 грудня 2012р., 1–3 с. **3.** Газета «Червоний прапор» № 3–4 (243–244), 3–4 с. **4.** Павлюк Ігор Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя 1917–1939, 1941–1944 рр. / Національна академія наук України / Ігор Павлюк // Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника / Науково-дослідний центр України: Л., 2001. – 220–221 с.